

PARNIČNI POSTUPAK

Stručni članak UDK 347.921

Procesnopravni položaj *ius standi in iudicio* u parničnom postupku

Damir Jelusić, dipl. iur.*

Procesnopravni institut *ius standi in iudicio* ili pravo stajanja pred sudom određenim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost, dakle nisu fizičke ni pravne osobe, daje mogućnost participiranja u parnici, bilo na način da navedeni položaj crpe iz posebnog propisa ili na način da im ga prizna parnični sud s procesnim učinkom *in concreto*.

Ključne riječi: parnični postupak, stranka, stranačka sposobnost, parnična sposobnost.

1. UVOD

Sudjelovanje nekog subjekta u parnici ovisno je o njegovoj stranačkoj (ne)sposobnosti. Ili, drugim riječima, stranačka nesposobnost je negativna procesna pretpostavka, odnosno procesna smetnja. Međutim, budući da svako pravno pravilo, u pravilu, poznaje i iznimke, tako uz ispunjenje propisanih zakonskih uvjeta gdje i u parnici mogu participirati i participanti koji nemaju stranačku sposobnost. Navedenu im mogućnost pruža procesnopravni institut *ius standi in iudicio* ili, u prijevodu, *pravo na stajanje pred sudom*. Stoga ćemo u predmetnom radu, nakon što uvodno dodatno pojasnimo što je stranačka sposobnost, na brojnim primjerima iz relevantne judikature prezentirati i analizirati ovaj procesni institut do čije primjene u praksi dolazi (po)prilično rijetko.

2. STRANAČKA SPOSOBNOST

2.1. Općenito o stranačkoj sposobnosti

Stranačka sposobnost je, *per definitionem*, svojstvo određenog subjekta da može biti nositelj procesnih

prava i dužnosti¹. Njezina su obilježja nezavisnost od konkretne parnice odnosno permanentnost, neograničenost odnosno potpunost i nezavisnost od konkretnog građanskopravnog odnosa². Isto tako, stranačka sposobnost je procesna pretpostavka sudjelovanja u parnici u svojstvu tužitelja³, tuženika, intervenijenta i zastupnika, ali i pretpostavka parnične ili procesne sposobnosti jer je *conditio sine qua non* za parničnu sposobnost stranačka sposobnost. Ili, drugim riječima, parnično sposobni su uvijek i stranački sposobni, no stranački sposobni nisu uvijek parnično sposobni.

2.2. Stranačka sposobnost fizičke osobe

Sve fizičke osobe su pravno, a posljedično i stranački sposobne, to svojstvo stječu rođenjem, a gube ga smrću. Primjerice: ...Stranačka sposobnost je svojstvo određene osobe da može biti nosilac procesnih prava i dužnosti, s time da stranačku sposobnost imaju svi oni

¹ Triva, Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, str. 225.

² Ibid., str. 226. i 227.

³ Izrazi u ovom radu korišteni u muškom rodu, primjerice *tužitelj* ili *zastupnik*, rodno su neutralni odnosno na jednak način obuhvaćaju muški i ženski rod.

* Damir Jelusić, odvjetnik iz Rijeke.

koji imaju građansku pravnu sposobnost. Sve fizičke osobe su pravno sposobne jer stranačku sposobnost stječu rođenjem (uz iznimku nasciturusa). Tužiteljica, dakle, ima stranačku sposobnost pa nije osnovan prigovor revidentni da ne može biti stranka u ovoj pravnoj stvari⁴. Pod uvjetom da se rodi živ, stranačku sposobnost ima i nasciturus na temelju glasovite pravne fikcije sublimirane u latinskoj sentenci *nasciturus pro iam nato habetur quatenus de commodis eius agitur* - začeto, a nerođeno dijete, smatra se rođenim ako se radi o njegovim pravima pod uvjetom da se rodi živo.

23. Stranačka sposobnost pravne osobe

Sve pravne osobe imaju stranačku sposobnost, a pravni im poredak kao neživotnim društvenim tvorevina tu sposobnost priznaje od dana njihova nastanka, odnosno stjecanja pravne osobnosti registracijom, organiziranjem ili *ex lege*.

24. Procesnopravne posljedice stranačke nesposobnosti

Zakon o parničnom postupku⁵ propisuje da stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba, te da posebnim propisima određuje tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba⁶. S obzirom na činjenicu da je stranačka sposobnost pozitivna procesna pretpostavka, stranački nesposobni subjekti ne mogu biti participanti u parnici. Procesne odredbe koje se odnose na ovaj institut su kogentnopravne naravi, pa parnični sud tijekom cijele parnice *ex officio* pazi jesu stranačke stranke stranački sposobne. Ako se tijekom parnice pojavi uklonjivi nedostatak vezan uz stranačku sposobnost parnični je sud stranci dužan pružiti pomoć da ga u određenom danom joj sudskom roku ukloni. Primjerice: ...Prema odredbi čl. 83. st. 1. ZPP-a sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, a taj se nedostatak može ukloniti, pozvat će tužitelja da izvrši potrebne ispravke u postupku ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao

nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku. Naknadno označavanje osobe koja može biti stranka u postupku (u ovom slučaju tužene M. L.) umjesto onoga koji ne može biti stranka (u ovom slučaju obrt - samostalna trgovačka radnja, koja nije pravna osoba) ne predstavlja, prema tome, subjektivno preinačenje tužbe, nego ispravak tužbe⁷. Posljedično navedenom, ako parnični sud stranci ne da rok za ispravak tužbe ili istu odbaci prije isteka danog joj roka, čini relativno bitnu procesnu povredu koja utječe na zakonitost i pravilnost presude. Primjerice: ...Iz prije iznesenih okolnosti proizlazi da je sud prvog stupnja utvrdio da osoba koja se pojavljuje kao stranka, u konkretnom slučaju Nadzorni odbor, ne može biti stranka u postupku, međutim, taj se nedostatak može otkloniti, pa je prema odredbi čl. 83. st. 1. Zakona o parničnom postupku taj sud trebao pozvati tužitelja da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili je sud mogao poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku. Prema odredbi st. 3. toga članka navedenog Zakona sud može odrediti stranci rok za otklanjanje navedenih nedostataka, a prema st. 5. navedenoga članka, u slučaju ako određeni rok bezuspješno protekne, sud će rješenjem ukinuti radnje provedene u postupku ako su zahvaćene spomenutim nedostatkom i odbaciti tužbu ako takav nedostatak sprječava daljnje vođenje parnice. Prema tome, sud je ovlašten odbaciti tužbu tek ako bi bezuspješno protekao rok u kojem je pozvao tužitelja da ukloni nedostatak. Budući da u ovom slučaju prvostupanjski sud nije tako postupio, a ni drugostupanjski koji je potvrdio rješenje o odbacivanju tužbe, bez prethodnog pozivanja stranke da ukloni nedostatak, došlo je do bitne povrede odredaba parničnog postupka predviđene u čl. 354. st. 1. u vezi s čl. 83. Zakona o parničnom postupku, pa je stoga reviziju tužitelja kao osnovanu trebalo prihvatiti, ukinuti rješenja sudova nižega stupnja i predmet vratiti sudu prvog stupnja da postupi u skladu sa prije navedenim propisom⁸...

Ako je, pak, nedostatak neotklonjiv ili ga stranka ne ukloni u danom roku, parnični je sud dužan ukinuti sve provedene procesne radnje i rješenjem odbaciti tužbu, a protiv tog rješenja žalba nije dopuštena⁹. Ako do stranačke nesposobnosti dođe tijekom parnice, bilo smrću fizičke osobe bilo prestankom pravne osobe, parnica se prekida po sili zakona i eventualno nastavlja s nasljednicima fizičke, odnosno pravnim sljednicima

⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revt 8/2007-2.

⁸ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 202/2000-2.

⁹ ZPP, čl. 83.

⁵ Zakon o parničnom postupku, Rev 2591/1991-2.

⁶ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 92/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 111/11 - pročišćeni tekst, 25/13, 28/13 i 89/14 - Odluka Ustavnog suda, dalje: ZPP).

⁷ ZPP, čl. 77/1. i 2.

pravne osobe ako su predmet spora prava koja prelaze na iste¹⁰. Primjerice: 1. ...Odredbom čl. 212. st. 1. toč. 1. ZPP-a propisano je da se postupak prekida kad stranka umre. Ovu odredbu treba tumačiti u vezi s odredbom čl. 185. ZPP-a, prema kojoj se postupak pokreće tužbom. Iz navedenih odredaba slijedi da prekid postupka nastaje ako su poslije podnošenja tužbe nastupile okolnosti zbog kojih se postupak prekida. Budući da je u konkretnom slučaju tužena umrla poslije podnošenja tužbe, dakle nakon što je postupak pokrenut, valja zaključiti da je ovaj parnični postupak prekinut po sili zakona i da je sud bio dužan rješenjem utvrditi prekid postupka s danom 11. listopada 1996.¹¹ ... 2. ...Odredbe čl. 83. ZPP-a primjenjuju se kad sud utvrdi da je već u tužbi kao stranka označena osoba koja ne može biti stranka u postupku, odnosno ako je u tužbi kao stranka označena pravna osoba prestala postojati prije podnošenja tužbe. Međutim, ako je pravna osoba postojala u vrijeme podnošenja tužbe, ali je tijekom postupka prestala postojati, primjenjuje se odredba čl. 212. toč. 3. ZPP-a. Prema odredbi čl. 212. toč. 3. ZPP-a postupak se prekida kad stranka koja je pravna osoba prestane postojati. U konkretnom slučaju tužena je u vrijeme podnošenja tužbe postojala kao pravna osoba i prestala je postojati tijekom ovog postupka, pa je po samom zakonu (čl. 212. toč. 3. ZPP-a) postupak prekinut¹²...

S obzirom na to da se postupak prekida po samom zakonu, rješenje kojim se konstatira prekid parnice ima deklaratorni karakter. Konačno, ako parnični sud stranački nesposobnoj osobi dopusti parnično sudjelovanje, čini apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka¹³ na počinjenje koje instancijski sud u žalbenom postupku mora paziti po službenoj dužnosti¹⁴. Primjerice: ...Odredbom čl. 82. ZPP-a propisano je da sud u tijeku cijelog postupka po službenoj dužnosti pazi može li osoba koja se pojavljuje kao stranka biti stranka u postupku. Kada sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, a taj se nedostatak može otkloniti, pozvat će tužitelja da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku (čl. 83. st. 1. ZPP-a). Prvostupanjski sud nije postupio sukladno citiranoj zakonskoj odredbi, već je postupak pred nižestupanjskim sudovima okončan

s tuženikom pod tvrtkom Š., koja je tvrtka brisana iz sudskog registra, čime je počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP-a¹⁵... Ako utvrdi njezino počinjenje, instancijski sud može, ovisno o prirodi povrede, ili ukinuti prvostupanjsku presudu i predmet vratiti na ponovni postupak ili ukinuti presudu i odbaciti tužbu¹⁶. Potonje će, dakako, učiniti u slučaju (pr)ocjene da je posrijedi otklonjiva procesna smetnja¹⁷.

3. PRAVNI POLOŽAJ IUS STANDI IN IUDICIO

ZPP institut *ius standi in iudicio* normira stilizacijom prema kojoj parnični sud može iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost prema zakonskim odredbama ako utvrdi da, s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljava ju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspolažu imovinom na kojoj se može provesti ovrha, s time da protiv rješenja kojim se priznaje svojstvo stranke u parnici nije dopuštena posebna žalba¹⁸. Dakle, u kontekstu citiranog, važno je apostrofirati da priznanje predmetnog položaja proizvodi procesnopravne učinke samo u parnici u kojoj je isti priznat. Nadalje, oblici udruživanja kojima se taj pravni položaj može priznati moraju udovoljavati bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, pri čemu ZPP posebice akcentira vlasništvo nad imovinom koja može biti predmet ovrhe, dakako zato da bi se protustranka iz iste mogla namiriti.

3.1. Stranke u postupku određene posebnim propisima

ZPP propisuje da se posebnim propisima određuje tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba¹⁹. Primjer je takvog *lex specialis* Zakon o radu²⁰. Nastavno citiramo relevantan fragment Zapisnika s IV. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda održane 2005. na kojoj se raspravljalo o predmetnom proce-

¹⁰ Ibid., čl. 212/1. t. 1. i 4. u vezi s čl. 215.

¹¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1925/2003-2.

¹² Vrhovni sud Republike Hrvatske, Reyr 564/02-2.

¹³ ZPP, čl. 354/2. t. 8.

¹⁴ Ibid., čl. 365/2.

¹⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 542/2000-2.

¹⁶ ZPP, čl. 369/3.

¹⁷ Županijski sud u Rijeci, GŽ-2753/2012-2.

¹⁸ Ibid., čl. 77/3. i 4.

¹⁹ Ibid., čl. 77/2.

²⁰ Zakon o radu (Narodne novine, br. 93/14).

snom položaju prema ZOR-u - ...U odnosu na pitanje stranačke sposobnosti dr. Ivo Grbin je istaknuo da izborni odbor nema stranačku sposobnost, ali on je može imati ako mu zakon priznaje stranačku sposobnost ili mu je prizna parnični sud (čl. 77. ZPP-a). Naime, stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba (čl. 77. st. 1. ZPP-a), ali i ona kojoj je sud priznao svojstvo stranke. Slijedom navedenog, dr. Ivo Grbin smatra da nema zapreke da sud prizna kome tko krši obveze Zakona o radu prizna ius standi in iudicio - nastupanje pred sudom (čl. 77. st. 3. ZPP-a). Ivo Crnić također smatra da bi trebalo zauzeti stav da se svakom za koga se tvrdi da krši obveze Zakona o radu prizna ius standi in iudicio sukladno odredbi čl. 77. st. 3. ZPP-a. Nakon provedenog glasovanja jednoglasno je zauzeto sljedeće mišljenje: **Sud može u smislu odredbe čl. 77. st. 3. Zakona o parničnom postupku priznati stranačku sposobnost svakom za koga se tvrdi da krši obveze Zakona o radu (ius standi in iudicio)...**²¹.

Nadalje, važećim Zakonom o radu (Narodne novine, br. 93/14) propisano je da radničko vijeće, izborni odbor, poslodavac, sindikati koji imaju svoje članove zaposlene kod određenog poslodavca ili kandidat za radničko vijeće mogu, u roku od devedeset dana od dana objave konačnih rezultata izbora, od nadležnog suda zahtijevati da u slučaju teške povrede obveze iz Zakona o provođenju izbora za radničko vijeće, koja je utjecala na rezultate izbora poništi provedene izbore²². Dakle, iako radničko vijeće i izborni odbor nemaju pravnu sposobnost, pa posljedično ni stranačku sposobnost, ZR im kao poseban propis u određenim slučajevima prizna ius standi in iudicio. Primjerice: 1. ...Županijski sud u Zagrebu odbacio je tužbu ocijenivši da tuženi Izborni odbor za provedbu izbora nema stranačku sposobnost, jer nije ni fizička ni pravna osoba, niti mu poseban zakon priznaje svojstvo pravne osobe (čl. 77. st. 2. ZPP-a), a niti parnični sud daje takvo svojstvo (ius standi in iudicio) na temelju odredbe čl. 77. st. 3. ZPP-a, jer tuženik ne raspolaže ovlaštenjima na kojoj bi se mogla provesti ovrha. Pravna podjela nižestupanjskog suda nisu osnovana. Iako tuženik nije ni fizička ni pravna osoba koja bi na temelju Zakona imala svojstvo stranke u postupku, tuženik stranačke sposobnosti crpi iz odredbe čl. 77. st. 2. ZPP-a, u vezi s odredbom čl. 141. st. 3. Zakona o radu (Narodne novine, br. 93/95, 54/95, 65/95, 17/01, 82/01, 114/03 i 137/04 - u daljnjem tekstu: ZR) koja je bila na snazi u vrijeme izbora za radničko vijeće tuženika, pa se primjenjuje na

konkretni slučaj. Naime, odredbom čl. 77. st. 2. ZPP-a propisano je da se posebnim propisima određuje tko - osim fizičkih i pravnih osoba - može biti stranka u postupku. Takav poseban propis je upravo odredba čl. 141. st. 3. ZR-a, koja radničkom vijeću, Izbornom odboru, poslodavcu i sindikatu koji je predložio kandidate i kandidatu, daje parničnu sposobnost zahtijevati pred sudom poništenje provedenih izbora za članove radničkog vijeća. Iz takve odredbe slijedi da upravo taksativno nabrojenima u čl. 141. st. 3. ZR-a, ako sudjeluju u postupku izbora članova radničkog vijeća, sam zakon priznaje svojstvo stranke u postupku, dakle stranačku sposobnost. Ta se odredba ne može tumačiti samo gramatički, tako da bi se ograničila jedino na aktivnu legitimaciju, već u onom značenju koji proizlazi iz činjenice da navedeni propis priznaje određenu tijelima parničnu sposobnost, a to onda znači i aktivnu i pasivnu, dakako ako su sudjelovali u postupku izbora članova radničkog vijeća²³. ... 2. ...Odredbom čl. 154. st. 1. Zakona o radu (Narodne novine, br. 149/09 - dalje: ZR) propisano je da radničko vijeće može tužiti ili biti tuženo na temelju ovlaštenja, odnosno obveza utvrđenih ovim ili drugim zakonom, drugim propisom ili Kolektivnim ugovorom. Budući da radničko vijeće nije fizička ni pravna osoba, time je ovom tijelu posebnim zakonom, tj. gore spomenutom odredbom ZR-a, dana stranačka sposobnost u smislu čl. 77. st. 2. ZPP-a²⁴...

Zakon o trgovačkim društvima²⁵ pak, primjerice, predmetni pravni položaj u parnici radi pobijanja odluke glavne skupštine društva daje upravi i upravnom odboru društva, a nadzornom odboru društva u parnici radi pobijanja odluke glavne skupštine o uporabi dobiti²⁶. Dio obrazloženja odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske: ...Prema ocjeni Ustavnog suda, dioničari i nadzorni odbor u konkretnom slučaju imaju različit pravni položaj. Nadzorni odbor dioničkog društva nije osoba, već tijelo dioničkog društva, koje u ostvarivanju nadzora može ustati s tužbom protiv odluke glavne skupštine i time štititi manjinske dioničare, a ZTD mu za to daje ius standi in iudicio. Nadzorni odbor tužbu podiže protiv dioničkog društva čije je tijelo, stoga je to, zapravo, radnja društva poduzeta protiv samoga sebe s ciljem da se utvrdi ništavost odluke drugog tijela društva. Na taj način društvo samoinicijativno djeluje da bi ispravilo

²³ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gž 15/05-2.

²⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gž 31/11-2.

²⁵ Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine, br. 152/11 - pročišćeni tekst, 111/12, 68/13 i 110/15), dalje ZTD.

²⁶ Ibid., čl. 362/1. t. 4. i čl. 365.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Su: IV-293/05.

čl. 162/1.

odluku koja nije utemeljena na prosudbi razumnoga gospodarstvenika²⁷...

Primjere prava na stajanje pred sudom regulirana posebnim propisima zaključujemo Zakonom o državnom odvjetništvu²⁸ koji državnom odvjetniku u ovršnom postupku, radi naplate troškova kaznenog postupka ili oduzimanja imovinske koristi, priznaje prava i dužnosti ovrhovoditelja.

3.2. Judikturni primjeri nepriznanja prava na stajanje pred sudom nekim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost

Nastavno ćemo na primjerima iz judikature prikazati kojim su oblicima udruživanja bez stranačke sposobnosti parnični sudovi priznavali pravni položaj *ius standi in iudicio*, a kojima nisu, te iz kojih razloga odnosno uz koju pravnu argumentaciju.

3.2.1. Strano veleposlanstvo u Republici Hrvatskoj

...Pobijanim rješenjem drugostupanjski sud je ukinuo prvostupanjsko rješenje kojim se taj sud oglasio stvarno nadležnim za odlučivanje u radnom sporu povodom tužbe tužiteljice protiv tuženika Veleposlanstva Japana u Republici Hrvatskoj, a radi utvrđenja nedopuštenosti odluke o otkazu ugovora o radu, te je tužbu odbacio ocijenivši da tuženo Veleposlanstvo Japana u Republici Hrvatskoj nema pravnu sposobnost, a zbog čega i da ne može biti stranka u ovom postupku. Tužiteljica prigovara takvom pravnom shvaćanju drugostupanjskog suda smatrajući da je Veleposlanstvu Japana u Republici Hrvatskoj trebalo priznati svojstvo stranke u postupku (*ius standi in iudicio*) u smislu odredbe čl. 77. st. 3. ZPP-a. Veleposlanstvo Japana ima status strane diplomatske misije u Republici Hrvatskoj i kao takvo se ne može podvesti ni pod pojam fizičke ni pravne osobe, a koje prema odredbi čl. 77. st. 1. ZPP-a mogu biti stranke u postupku. Odredbom čl. 77. st. 2. ZPP-a određeno je da se posebnim propisom određuje tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba. Stranoj diplomatskoj misiji takvo svojstvo nije priznato posebnim propisima, a niti ono proizlazi iz odreda-

ba Bečke konvencije o diplomatskim odnosima (Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 12/93 - dalje: Bečka konvencija), a kojima su određena ovlaštenja diplomatske misije. Proizlazi, dakle, da je Veleposlanstvo kao strana diplomatska misija, tijelo države koju ono predstavlja u zemlji primateljici, pri čemu se prava i obveze koje nastaju njegovim djelovanjem u zemlji primateljici smatraju učincima države koju ono predstavlja. Prema odredbi čl. 77. st. 3. ZPP-a parnični sud može iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koja nemaju stranačku sposobnost prema odredbama st. 1. i 2. tog članka, ako utvrdi da, s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljavaju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspolažu imovinom na kojoj se može provesti ovrha. Polazeći od prethodno obrazloženog pravnog položaja Veleposlanstva definiranog odredbama Bečke konvencije, a dovodeći ga u svezu s odredbom čl. 77. st. 3. ZPP-a, može se zaključiti da u konkretnom slučaju nema pretpostavki na temelju kojih bi se Veleposlanstvu Japana u Republici Hrvatskoj moglo priznati svojstvo stranke s učinkom u ovoj parnici, jer bi to bilo suprotno Bečkoj konvenciji. Budući da pobijanim rješenjem nije počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. u vezi s odredbom čl. 77. st. 3. ZPP-a, reviziju je trebalo odbiti i odlučiti kao u izreci sve na temelju odredbe čl. 393. u vezi s odredbom čl. 400. st. 3. ZPP-a²⁹...

3.2.2. Pravosudno tijelo izvan granica ovlaštenja koje ima predmetno pravo na temelju posebnog propisa

...Pritom je sud drugog stupnja izrazio pravilno pravno stajalište da čl. 21. st. 2. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (Narodne novine, br. 43/92, 69/92, 25/93, 26/93, 48/93, 2/94, 44/94, 47/94, 58/95, 11/96, 11/97, 68/98, 96/99, 120/00, 94/01, 78/02) ovlašćuje državnog pravobranitelja samo na tužbu za poništenje ugovora, a ne i na zahtjev za isplatu razlike cijene. Ovdje je naime u pitanju tužiteljeva stranačka sposobnost. Budući da on nije ni fizička ni pravna osoba, to je posebnim propisom, tj. spomenutom zakonskom odredbom utvrđeno da može biti stranka u konkretnom sporu (čl. 77. st. 2. Zakona o parničnom postupku - ZPP). Njegova je, međutim, stranačka sposobnost ograničena,

²⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, broj: U-I-4928/2005.

²⁸ Zakon o državnom odvjetništvu (Narodne novine, br. 76/09, 153/09, 116/10, 145/10, 57/11, 130/11, 72/13, 148/13, 33/15 i 82/15), čl. 33/2.

²⁹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 1125/13-3, tako i Revr 997/09-2, te Ustavni sud Republike Hrvatske, broj: U-III-3082/2014.

na zahtjev za poništenje ugovora kakav je sporni, a ne i na zahtjev za isplatu razlike cijene. Stoga je u tom dijelu trebalo prihvatiti reviziju, ukinuti presude obaju sudova nižega stupnja i odbaciti tužbu³⁰...

3.2.3. Podružnica domaćeg trgovačkog društva

...Žalitelj (podružnica trgovačkog društva) u žalbi inzistira da mu se prizna svojstvo stranke u postupku prema odredbi članka 77. stavak 3. Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92 i 112/99, dalje: ZPP) prema institutu *ius standi in iudicio*, iako odredbe Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine, br. 111/93 i 34/99, dalje: ZTD) izričito upućuju kako se koristi tvrtka podružnice i kako posluje i pod kojom tvrtkom podružnica. Prema odredbi članka 26. ZTD-a podružnica može poslovati pod svojom tvrtkom, a tvrtka podružnice mora sadržavati: 1. tvrtku ili skraćenu tvrtku trgovačkog društva, 2. naznaku djelatnosti podružnice, 3. riječi iz koje je vidljivo da se radi o podružnici. Odredba članka 7. stavak 3. određuje da podružnice nisu pravne osobe i njihovim poslovanjem prava i obaveze stječe društvo, a podružnica posluje pod svojom tvrtkom i mora pritom navesti svoje sjedište i sjedište osnivača. Stoga je u pravu prvostupanjski sud kada je pozivao tužitelja na ispravak naziva tvrtke tužitelja, i kada tužitelju nije priznao svojstvo stranke u postupku. Naime, odredba stavka 2. članka 77. ZPP-a određuje da se posebnim propisima određuje tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba, a u stavku 3. određuje se da parnični sud može iznimno pravnim učinkom u određenoj parnici priznati svojstvo stranke i u onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost, i određuje za to uvjete. U ovom konkretnom slučaju i predmetu, posebnim propisom, odnosno Zakonom o trgovačkim društvima, kao što se navodi u obrazloženju prvostupanjske presude izričito je određeno da podružnice nisu pravne osobe (članak 7. stavak 3. ZTD-a). Stoga parnični sud ne može koristiti iznimku iz odredbe stavka 3. članka 77. za davanje svojstva pravne osobnosti podružnici³¹...

3.2.4. Bivša SFRJ kao inegzistentna pravna osoba

...Pobijanim rješenjem predmetna tužba je odbačena na temelju odredbe iz čl. 83. st. 5. Zakona o parničnom

postupku (Narodne novine, br. 53/91 i dr., dalje: ZPP), s obzirom na činjenicu da je podnesena protiv bivše Države SFRJ kao pravne osobe koja je prestala postojati prije podnošenja tužbe, uz obrazloženje da se navedeni nedostatak koji se tiče stranačke sposobnosti tuženika ne može otkloniti. U reviziji se neosnovano ističe da se radi o nedostatku tužbe koji su tužiteljice mogle otkloniti da ih je sud na temelju odredbe iz čl. 83. st. 1. ZPP-a pozvao da to učine, tako što bi R. H. označili kao pravnog sljednika bivše SFRJ. Odredbom iz čl. 83. st. 1. ZPP-a određeno je da će sud u slučaju kada utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, a taj se nedostatak može otkloniti, pozvati tužitelja da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku. Dakle, navedenom odredbom predviđena je mogućnost ispravljanja tužbe u slučaju kada stranka u postupku nema stranačku sposobnost, kao što su to neki organizacijski oblici koji nemaju svojstvo pravne osobe, a posebnim propisima im nije priznata stranačka sposobnost, pa se taj nedostatak stranačke sposobnosti ispravljanjem tužbe može otkloniti tako da se označi kao stranka pravna osoba u čijem se sastavu taj organizacijski oblik nalazi. Međutim, tužba podnesena protiv nepostojeće pravne ili fizičke osobe ne može se ispraviti, jer se u slučaju označavanja eventualnih pravnih sljednika takve nepostojeće osobe ne bi radilo o ispravci tužbe, već bi se radilo o novoj tužbi. Sukladno tome, proizlazi da u konkretnom slučaju tužiteljice nisu mogle ispraviti tužbu označavanjem R. H. kao pravnog sljednika tužene nepostojeće države SFRJ i da je stoga rješenje o odbacivanju tužbe kao neurednog podneska prema kojem se ne može postupati doneseno uz pravilnu primjenu odredaba iz čl. 83. st. 1. i 5. ZPP-a³²...

3.2.5. Zajednički odvjetnički ured

...U postupku je naime kao tužitelj sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku. Stranka u postupku može biti pravna i fizička osoba, a stranačka sposobnost može se priznati određenim oblicima udruživanja koji nemaju pravne sposobnosti. Zajednički odvjetnički ured nije ni pravna ni fizička osoba ni takva tvorevina kojoj se za potrebe vođenje parnice može priznati stranačka sposobnost. Naime, Zakon o odvjetništvu (Narodne novine, br. 9/94) razradio je odredbe o zajedničkim uredima i od-

³⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2042/1997-2.

³¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Pž-2617/00.

³² Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 2095/1996-2.

vjetničkim društvima, pri čemu je svojstvo pravne osobe priznao samo odvjetničkim društvima. Odvjetničko društvo osniva se kao javno trgovačko društvo (članak 27. stavak 2. Zakona o odvjetništvu). Zajednički odvjetnički ured, međutim, nema svojstvo pravne osobe. Prema članku 25. Zakona više odvjetnika može imati zajednički ured. U tom slučaju međusobna prava i obveze odvjetnici uređuju u pisanom obliku, osnivaju odvjetnički ured upisom u odgovarajući upisnik Komore. No tim upisom ne stječu svojstvo javnog trgovačkog društva, ni svojstvo pravne osobe. Zato je sud trebao tijekom postupka pozvati ovrhovoditelja da uredi prijedlog za ovrhu, te kao stranku označi osobu koja može biti stranka u postupku. Na stranačku sposobnost sud je dužan paziti tijekom cijelog postupka. Donijevši pobijano rješenje u postupku u kojemu je od strane ovrhovoditelja sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku, sud je počinio bitnu povredu odredaba postupka iz članka 354. stavak 2. točka 10. ZPP-a u vezi s člankom 19. Ovršnog zakona³³...

3.2.6. Glazbena skupina

...Ispitujući prvostupanjsko rješenje u granicama žalbenih razloga, odnosno prema odredbi čl. 365. st. 2. Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92 i 112/99, dalje: ZPP), ovaj je sud utvrdio da su osnovani žalbeni razlozi bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. i 13. ZPP-a. Prema odredbi čl. 77. st. 1. ZPP-a stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba, prema st. 2. istog člana posebnim propisima određuje se tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba, a st. 3. uređuje pravo *ius standi in iudicio*, kojim parnični sud može iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima određivanja koji nemaju stranačku sposobnost prema odredbama prethodna dva stavka ako utvrdi da, s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljavaju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti. I prema odredbama Zakona o industrijskom vlasništvu (Narodne novine, br. 53/91, 19/92 i 26/93) koji se primjenjuje na ovaj predmet (čl. 14. do 16.) određeno je da zaštitu industrijskog vlasništva, pa tako i robno-uslužnog žiga mogu tražiti pod određenim uvjetima pravne i fizičke osobe. Prema priloženoj prijavi za zaštitu znaka BOHEM Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo navedeno je da N. D. kao fizička osoba traži zaštitu toga znaka (list

spisa 6). Na listu 7 spisa sadržan je zaključak prema kojem se podnositelju zahtjeva D. N. daje određeni nalaz u vezi s podnesenim zahtjevom za zaštitu znaka BOHEM. Budući da tužbu podnosi glazbena skupina BOHEM koja nije ni fizička ni pravna osoba, to očito za sada ta skupina nema stranačke sposobnosti, niti u obrazloženju u prvostupanjskog rješenja nije navedeno na temelju čega je toj skupini priznato pravo *ius standi in iudicio* prema odredbi čl. 77. st. 3. ZPP-a. Prema tome je u ovoj fazi postupka ostvaren žalbeni razlog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP-a prema kojoj je ostvarena bitna povreda parničnog postupka ako u postupku sudjeluje osoba koja ne može biti stranka u postupku³⁴...

3.3. Judikturni primjeri priznanja prava na stajanje pred sudom nekim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost

3.3.1. Stečajna masa

...S obzirom na iznesena utvrđenja i prema pravnom stajalištu ovog suda pravilan je zaključak nižestupanjskih sudova da je tužiteljov tužbeni zahtjev upravljen prema I.-tuženici neosnovan, jer I.-tuženica nije bila ni u kakvom pravnom odnosu prema tužitelju da bi osobno bila odgovorna za isplatu tužiteljeve tražbine, tj. pravilno su zaključili osnovanim prigovor promašene pasivne legitimacije u odnosu na I.-tuženu. Navedeni pravni zaključak nižestupanjskih sudova utemeljen je na odredbi čl. 130. Zakona o prisilnoj nagodbi, stečaju i likvidaciji (Narodne novine, br. 54/94 - pročišćeni tekst - u daljnjem tekstu: ZPNSL), jer je stečajni postupak proveden, te je rješenje o obustavi stečajnog postupka nad stečajnim dužnikom doneseno prije stupanja na snagu Stečajnog zakona, a prema odredbi čl. 130. ZPNSL-a nakon prodaje dužnika kao pravne osobe stečajni se postupak u odnosu na dužnika obustavlja, ali se postupak nastavlja protiv stečajne mase koju zastupa stečajni upravitelj radi namirenja vjerovnika. Stečajnoj masi se u tom slučaju priznaje *ius standi in iudicio*, u smislu odredbe čl. 77. ZPP-a, a stečajni upravitelj je zastupnik stečajne mase da bi se u konačnici iz te mase namirili vjerovnici, te da bi došlo do zaključenja stečajnog postupka. Tužitelj je svoju tražbinu nakon odluke o otvaranju stečajnog postupka bio dužan prijaviti stečajnom vijeću, što je tužitelj i učinio, s time što je stečajni upravitelj priznao dio te tražbine, a za dio tražbine je tužitelj upućen na parnicu.

³³ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-4228/99.

³⁴ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-1872/00.

Navedeno znači da I.-tuženica kao fizička osoba nije ni u kakvoj obvezi prema tužitelju glede njegove tražbine koju je mogao namiriti iz stečajne mase³⁵...

3.3.2. Podružnica stranog trgovačkog društva

...Sporno pravno pitanje zbog kojeg je drugostupanjski sud na temelju odredbe čl. 382. st. 2. ZPP-a dopustio reviziju tiče se stranačke sposobnosti tuženice. S obzirom na činjenicu da je predmetna tužba podnesena protiv poslovne jedinice inozemnog trgovačkog društva koja nije pravna osoba, što proizlazi iz odredaba čl. 7. st. 3. i čl. 613. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 52/00 i 118/03 - dalje: ZTD), nižestupanjski sudovi su tužbeni zahtjev ocijenili neosnovanim uz obrazloženje da je osnovan tuženikov prigovor promašene pasivne legitimacije, jer da prema odredbi čl. 77. st. 1. ZPP-a stranka u postupku može biti pravna ili fizička osoba, a da nisu ispunjene pretpostavke iz čl. 77. st. 2. ZPP-a da se podružnici prizna svojstvo stranke. U ovom sporu iz radnog odnosa tužitelj ostvaruje novčanu tražbinu za koju tvrdi da mu pripada za rad na terenu kojeg je obavio kao radnik tužene podružnice. Prema odredbi čl. 77. st. 2. ZPP-a parnični sud može iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost prema odredbama st. 1. i 2. istog članka ako utvrdi da, s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljavaju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspolažu imovinom na kojoj se može provesti ovrha. Tuženu podružnicu osnovalo je inozemno trgovačko društvo radi obavljanja trgovačke djelatnosti u Hrvatskoj koju, s obzirom na odredbu čl. 613. ZTD-a, nije ni mogao obavljati prije udruživanja podružnice. Poslovna djelatnost inozemnog

trgovačkog društva B. u Republici Hrvatskoj odvijala se u granicama registrirane djelatnosti tužene podružnice, a ovaj spor proizlazi isključivo iz te djelatnosti, pa imajući na umu pravnu prirodu ovog spora u kojem tužitelj ostvaruje novčanu tražbinu za koju tvrdi da mu pripada kao radniku tužene podružnice za obavljani rad na terenu, ovaj sud prihvaća revizijsku tvrdnju tužitelja da su ostvarene pretpostavke za priznavanje svojstva stranke tuženoj podružnici na temelju spomenute odredbe čl. 77. st. 3. ZPP-a. Proizlazi, dakle, da su nižestupanjski sudovi navedenu odredbu ZPP-a pogrešno primijenili kada su zaključili da se tuženici ne može priznati stranačka sposobnost i da je time počinjena u reviziji istaknuta bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP-a, pa je na temelju odredbe čl. 394. st. 1. ZPP-a nižestupanjske presude valjalo ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje³⁶...

4. ZAKLJUČAK

Procesnopravni institut *ius standi in iudicio* ili pravo stajanja pred sudom određenim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost, dakle nisu fizičke ni pravne osobe, daje mogućnost participiranja u parnici, bilo na način da navedeni položaj crpe iz posebnog propisa ili na način da im ga prizna parnični sud s procesnim učinkom *in concreto*. Protiv rješenja kojim parnični sud priznaje taj pravni položaj žalba nije dopuštena. Bitan element o kojem parnični sud, uz ostalo, mora voditi računa kod (ne)priznavanja ovog položaja obliku udruživanja jest da oblik udruživanja ima pravo vlasništva nad imovinom koja može biti predmet ovrhe. Zaključno, smatramo da je iz citirane judikature bjelodano da su u praksi mnogo češći slučajevi nepriznavanja nego priznavanja predmetnog procesnog položaja.

³⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 863/07-2.

³⁶ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 287/06-2.

Summary

PROCEDURAL LAW POSITION *IUS STANDI IN IUDICIO* IN CIVIL PROCEDURES

Procedural law institute *ius standi in iudicio* or full capacity gives to certain forms of coalition that do not have capacity to sue or be sued i.e. are not natural persons nor legal entities, a possibility to participate in the dispute, either by position arising out of a special regulation or by way of a procedural court with a procedural effect *in concreto* acknowledging it.

Keywords: civil procedure, party, capacity to sue or be sued, capacity to sue and be sued.